

**KICHIK BIZNES SOHASIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH
MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti aniq va tabiiy fanlar fakulteti o'quv

ishlari bo'yicha dekan o'rinbosari

E-mail: shamsiddinbolliyev@gmail.com

Tel: +998993351551

Kirish: Kichik biznes sektori har bir mamlakatning iqtisodiy tizimining muhim tarkibiy qismidir, chunki u nafaqat iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlarini yaratishda, balki innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda kichik biznesning o'ri tobora ortib bormoqda. 2020-yillardan boshlab mamlakatda kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan bir qator strategiyalar, siyosatlar va dasturlar amalga oshirilmoqda. Ushbu dasturlar kichik va o'rta biznesga yordam berish, ularning investitsiya salohiyatini oshirish, eksportga yo'naltirish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Shu bilan birga, kichik biznes sektori uchun investitsiya muhitining o'ziga xos qiyinchiliklari mavjud. Bular orasida bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari, qarz olishda mavjud bo'lgan byurokratik to'sqinliklar, kichik bizneslar uchun moliyaviy resurslarning cheklanganligi va davlat tomonidan taqdim etilgan moliyaviy yordamlarning ba'zi sohalarda yetarli bo'lmasligi kabilar mavjud. O'zbekistonning kichik biznesi ko'pincha kerakli kapitalni jalb qila olmaydi, chunki investorlar bu sektorni riskli deb hisoblashadi, va bu holat rivojlanishni sekinlashtiradi. Bu muammolarni hal qilish uchun innovatsion investitsiya mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy qilish zarurati tug'ilmoqda.

Investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat kichik biznesning rivojlanishiga, balki iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Kichik biznesga taqdim etiladigan moliyaviy resurslar, kreditlar,

grantlar va soliq imtiyozlari kabi mexanizmlar mavjud bo'lsa-da, ularning samaradorligi va ularga bo'lgan talab o'rtasidagi farqni kamaytirish zarur. Kichik biznesga investitsiyalarni jalb etishning samarali mexanizmlarini yaratish, nafaqat kichik va o'rta biznesni rivojlantirish, balki butun mamlakatning iqtisodiy muvozanatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, mamlakatda kichik biznesga davlat tomonidan taqdim etilayotgan qo'llab-quvvatlash dasturlari va strategiyalarini yanada kengaytirish, ular samaradorligini oshirish, o'rta va uzoq muddatli investitsiyalarni jalb etishga yo'naltirilgan tizimlarni takomillashtirish zarur. Mavjud tizimdagi kamchiliklar va cheklovlarni bartaraf etish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, kichik biznesni moliyalashtirishning yangi, innovatsion mexanizmlarini ishlab chiqish, shuningdek, investitsiya muhitining shaffofligini oshirish kerak.

Tadqiqot maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi kichik biznesga investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqotda kichik biznesni rivojlantirish uchun mavjud moliyaviy va soliq imtiyozlari, kredit olish tizimi, davlat dasturlari va investitsiya muhiti o'rganiladi.

Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi usullar qo'llaniladi:

- **Yozma manbalar tahlili:** O'zbekiston Respublikasi va xalqaro tashkilotlarning kichik biznesga investitsiya jalb qilish bo'yicha hisobotlari, statistika ma'lumotlari va ilmiy maqolalar tahlil qilinadi.
- **Statistik tahlil:** O'zbekistonning kichik biznes sektoriga oid eng so'nggi statistik ko'rsatkichlar tahlil qilinadi.
- **Solishtirish usuli:** Xalqaro tajribalar asosida kichik biznesga investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarining samaradorligi o'rganiladi.

Tahlil va Natijalar

Kichik bizneslar uchun moliyaviy manbalarga kirishning eng katta to'siqlaridan biri, bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari va kredit olishda mavjud bo'lgan murakkabliklardir. Ko'plab kichik bizneslar o'z faoliyatlarini kengaytirish yoki yangi loyihalarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan kapitalni olishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Banklar kichik biznesni yuqori xavfli deb hisoblashadi, shuning uchun ular yuqori foiz stavkalarini qo'llashadi va kredit olish jarayonini murakkablashtiradilar. Bu esa, kichik bizneslar uchun zarur bo'lgan moliyaviy yordamni olishni sezilarli darajada qiyinlashtiradi. Shuningdek, ko'pchilik hollarda kichik bizneslar uchun banklar tomonidan ajratilgan kreditlar miqdori, ularning haqiqiy ehtiyojlariga yetarli emas. Natijada, kichik biznes sektorida o'z faoliyatini kengaytirish uchun zarur bo'lgan resurslar yetishmasligi muammosi mavjud bo'ladi.

Davlat Grantlari va Subsiyalarining Cheklanganligi

Kichik biznes uchun davlat tomonidan ajratiladigan grantlar va subsidiyalar, ayniqsa innovatsion sohalarda rivojlanayotgan bizneslar uchun cheklangan. Boshqa sohalarda kichik bizneslar bu mablag'lardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladilar, chunki grantlar va subsidiya dasturlari ko'pincha faqat muayyan tarmoqlar yoki biznes hajmlariga yo'naltirilgan. Misol uchun, faqat texnologik innovatsiyalar, yangi ishlab chiqarish usullarini joriy etish yoki eksportga yo'naltirilgan bizneslar uchun ajratilgan grantlar mavjud. Shu bilan birga, ko'pgina kichik bizneslar uchun grantlarni olish jarayoni murakkab va vaqt talab qiladigan bo'lishi mumkin. Ular ko'pincha murakkab hujjatlarni taqdim etish, ariza berish va maxsus imtiyozlarni olishda qarorlar qabul qilinishi uchun ko'proq vaqt sarflanishi kerak. Natijada, kichik biznes bu imtiyozlardan foydalanishda faol bo'lishda qiyinchiliklarga duch keladi, bu esa iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi.

Soliq Imtiyozlari va Birokratik To'siqlar

Kichik biznes sektori uchun davlat tomonidan taqdim etiladigan soliq imtiyozlari va boshqa qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ham samarali emas. Ba'zan, kichik biznesning ko'plab vakillari mavjud soliq imtiyozlaridan foydalanish imkoniyatiga ega emaslar, chunki bu imtiyozlar faqat ma'lum sektorlarga yoki

ma'lum hajmdagi bizneslarga beriladi. Bundan tashqari, soliq va boshqa qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining murakkabligi va birokratik to'siqlar kichik biznesning davlat tomonidan taqdim etilayotgan yordamga murojaat qilishini qiyinlashtiradi. Birokratik to'siqlar, masalan, soliq organlariga hujjatlarni taqdim etish va kerakli ma'lumotlarni olish jarayonida o'z vaqtida amalga oshirilmaydigan ruxsatnomalar, kichik biznesning faoliyatini sekinlashtiradi va iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi.

Innovatsion Yondashuvlar va Raqamli Platformalar

Kichik biznesning rivojlanishiga qo'llaniladigan yangi, innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalar va raqamli platformalar kichik biznesga o'z mahsulotlarini global bozorlarga chiqarish imkoniyatini yaratadi. Masalan, raqamli platformalar orqali kichik bizneslar investitsiyalarni jalb qilish, yangi mijozlar topish va xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Yangi texnologiyalarni joriy etish kichik biznesning xarajatlarini kamaytirish, ishlab chiqarish jarayonlarini soddalashtirish va umumiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga onlayn kirish imkoniyatlarini yaratish, shuningdek, yangi biznes modelarini ishlab chiqish kichik biznes sektorining rivojlanishiga yordam beradi.

Xalqaro Tajriba va Hamkorlik

Kichik biznesni rivojlantirish va unga investitsiyalarni jalb etish bo'yicha xalqaro tajriba ko'rsatmoqda, kichik biznes sektori davlat tomonidan amalga oshirilgan qo'llab-quvvatlash dasturlari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali samarali rivojlanishi mumkin. Xalqaro tajribada kichik biznes uchun risklarni bo'lishish, xususan, davlat va xususiy sektordan iborat qo'shma investitsiya fondlari, kichik biznesning o'sish imkoniyatlarini yaratadi. Xususiy sektor bilan hamkorlikda kichik biznesga ajratilgan kreditlar va grantlar uchun shartlar yanada moslashuvchan va samarali bo'lishi mumkin. Bunday hamkorliklar kichik biznes uchun innovatsion yechimlar va o'sish imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Kichik biznes sektori har bir mamlakatning iqtisodiy rivojlanishining ajralmas qismi bo'lib, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari, kichik biznesga investitsiyalarni jalb etishning amaldagi mexanizmlarida bir qator muammolar va kamchiliklar mavjudligini ko'rsatdi. Bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari, moliyaviy resurslarning cheklanganligi, davlat tomonidan taqdim etilayotgan grantlar va subsidiyalar tizimidagi cheklovlar, shuningdek, soliq imtiyozlarining samaradorligining pastligi kichik biznesning to'laqonli rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Biroq, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish, mavjud muammolarni bartaraf etish va innovatsion yechimlarni joriy etish orqali kichik biznesning samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiyotning umumiy o'sishiga va ijtimoiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi. Kredit olish shartlarini yengillashtirish, soliq tizimini soddalashtirish, davlat grantlarini kengaytirish va yangi moliyaviy resurslarga kirishni osonlashtirish kichik biznesni yanada rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. World Bank. (2022). **"Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance."** The World Bank Group. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance>
2. OECD. (2023). **"Financing SMEs and Entrepreneurs 2023: An OECD Scoreboard."** Organisation for Economic Co-operation and Development. Retrieved from <https://www.oecd.org/cfe/smes/financing-smes-and-entrepreneurs-2023.htm>
3. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). (2022). **"SME Development and Innovation."** UNIDO. Retrieved from <https://www.unido.org/what-we-do/creating-shared-prosperity/small-and-medium-sized-enterprises>

4. European Commission. (2022). "**Small and Medium Enterprises (SMEs).**" European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/smes_en
5. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). (2023). "**Global Report 2023: Small Business and Innovation.**" GEM. Retrieved from <https://www.gemconsortium.org>